Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ ΤΩΝ ΕΛΕΥΣΙΝΙΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ

ΥΠΟ Π. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ

ΜΑΡΤΙΟΣ 1936

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὁ ἄνθρωπος ζητῶν τὴν ἀλήθειαν προσπαθεῖ νὰ ἀνεύρῃ ταύτην στηριζόμενος συνήθως εἰς τὸ περιωρισμένον πλαίσιον τῆς διανοήσεως αὐτοῦ, τῆς ὁποίας τὸ ὑλικὸν παρέχει μόνον ἡ αὐστηρὰ ἐξέτασις τῶν πραγμάτων καὶ φαινομένων, τοῦ σύμπαντος ἡ γινομένη διὰ τῆς βοηθείας τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου. Φυσικὸν εἶναι νὰ ζητῇ ἀποδείξεις ἁπτὰς περὶ πάντων τῶν ζητημάτων τὰ ὁποῖα ἐρευνᾷ. καὶ τὸν ἴδιον τὸν-ἑαυτόν του δὲν εἶναι δυνατὸν ἄλλως νὰ ἀντιληφθῇ, παρὰ διὰ τοῦ ἁπτοῦ καὶ ὁρατοῦ σώματος διὰ τοῦ ὁποίου παραδέχεται καὶ πιστεύει εἰς τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ. Ἀληθὲς εἶναι ὅτι καὶ ἂν ὑπάρχωσι ζητήματά τινα ἀφῃρημένης καὶ πέραν τῶν αἰσθήσεων ἐρεύνης, εἰς τὰ ὁποῖα προθύμως καὶ μὲ καλὴν πίστην ἀσχολεῖται, ἐν τούτοις καὶ διὰ πάντα ταῦτα δὲν ἱκανοποιεῖται πλήρως, ἀλλὰ ζητεῖ καὶ πάλιν τὰς αὐστηρὰς καὶ συγκεκριμένας ἀποδείξεις τῶν αἰσθήσεων.—Ἀλλὰ πρέπει πάντοτε ὁ ἄνθρωπος νὰ νομίζῃ ὅτι πᾶσαν γνῶσιν δύναται νὰ παράσχῃ εἰς αὐτὸν ἡ κατ'αἴσθησιν ἀντίληψις; Πρέπει δηλ. νὰ εἶναι πεπεισμένος ὅτι ἀρκοῦν αἱ γνωσταὶ εἰς αὐτὸν αἰσθήσεις νὰ λύσωσι τὰ διάφορα προβλήματα τοῦ κόσμου; Ἀναμφισβητήτως παραδέχεται ὅτι δὲν εἶναι τοῦτο δυνατόν, διότι γνωρίζει τὸν περιορισμὸν τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ. Ἐν τούτοις ὅμως παρ' ὅλα ταῦτα ἀπορρίπτει, ἢ δὲν θέλει νὰ ἐξετάσῃ πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν δύναται νὰ πορίσῃ εἰς αὐτὸν τὸ στενὸν τῶν αἰσθήσεών του περιβάλλον, ἕνεκα τοῦ ἐγωϊσμοῦ του καὶ ἕνεκα τοῦ σκότους τοῦ νοητικοῦ εἰς τὸ ὁποῖον ζῇ.—Οὕτω παρουσιάζονται δύο διάφοροι κατευθύνσεις ἐν τῇ ζητήσει τῆς ἀληθείας, ἡ ὑλιστικὴ ἐξήγησις αὐτῆς ἡ στηριζομένη μόνον ἐπὶ τῶν ἁπτῶν τῆς γνωστῆς ὕλης φαινομένων καὶ ἡ ἰδεαλιστικὴ ἡ στηριζομένη εἰς τὴν ἀντίληψιν ὅτι ἐκτὸς τῆς ὕλης ὑπάρχει τὸ ἄϋλον ἤτοι ἡ ἰδέα, τὸ ἐντελῶς διάφορον αὐτῆς τὸ ὑπερκόσμιον, τὸ ὑπάρχον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ δι' οὗ δύναται νὰ κατακτηθῇ ἡ ἀληθὴς γνῶσις—Αἱ δύο ὅμως αὗται κατευθύνσεις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λύσωσι τὰ διάφορα προβλήματα τῆς ζωῆς, νὰ ἀνεύρωσι τὴν ἀλήθειαν τὴν κεκρυμμένην εἰς τὰς ἀγνώστους ἐκτάσεις τοῦ σύμπαντος.

Ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ θεωρία ἡ ὑλιστικὴ ἡ ὁλοὲν φθίνουσα, διὰ τῶν ἐρευνῶν τῆς σημερινῆς ἐπιστήμης ἀδυνατεῖ τελείως νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν διαφόρων πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν ἐκδηλώσεων

τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ ἀναζητήσῃ τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου, διότι λαμβάνει ὑπ' ὄψιν μόνον τὴν χονδροειδῆ μορφὴν τῆς ὕλης ἥτις ὑποπίπτει εἰς τὴν ἀντίληψίν της μὴ λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὴν λεπτοτέραν ὕλην τὴν ἄγνωστον εἰσέτι εἰς τὴν ἐπίσημον ἐπιστήμην, ἣν δὲν θέλει νὰ παραδεχθῇ καὶ ἥτις θέλει λύσει πλεῖστα ζητήματα, διότι δημιουργεῖ ἀγνώστους καὶ κεκρυμμένους εἰσέτι νόμους φυσικούς, οἵτινες ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ ἀνθρώπου θέλουσιν ἐκδηλωθῇ. Ἀφ' ἑτέρου ἡ δευτέρα κατεύθυνσις ἀδυνατεῖ νὰ λύσῃ τὰ διάφορα ζητήματα, διότι δὲν καθορίζει τί εἶναι ἡ ἰδέα, θεωρεῖ ταύτην κάτι τὸ ἄϋλον, τὸ ἄσχετον πρὸς τὴν ὕλην καὶ ἐπομένως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρῃ τὰς σχέσεις καὶ τοὺς νόμους τοὺς διέποντας ἰδέαν ἢ πνεῦμα καὶ ὕλην ἐπειδὴ φαντάζεται ταῦτα ἀντίθετα πρὸς ἄλληλα, διότι μόνον διὰ τῆς ἀντιθέσεως δύναται νὰ συλλάβῃ τὴν ἔννοιαν αὐτῶν, ὡς καὶ περὶ παντὸς ἄλλου ζεύγους ἀντιθέτων, ἢ θεωρεῖ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον ἔχοντα μόνον ὑπόστασιν ἐν τῇ νοήσει, καὶ ὅτι τὸ μόνον πραγματικὸν εἶναι ἡ νόησις, ἧς οἱ νόμοι εἶναι καὶ οἱ νόμοι τοῦ παντός, ὡς ὁ ἰδεαλισμὸς Καντίου.

Ἀπομένει ἄρα ἡ τρίτη κατεύθυνσις, ἡ ἀποκρυφιστικὴ ἐξέτασις τῆς φύσεως, ἢ μᾶλλον τῆς ὅλης φύσεως ἀντὶ τοῦ μικροῦ μέρους ὅπερ ὑπόκειται εἰς τὴν ἀντίληψίν μας καὶ εἰς τὴν ἔρευεαν τῆς νῦν ἐπισήμου ἐπιστήμης. Ὁ συνήθης ἄνθρωπος δημιουργεῖ τὴν φιλοσοφίαν του στηριζόμεμος εἰς τὰς ἀνεπαρκεῖς βάσεις του. Διὰ τοῦτο θὰ φανῇ εἰς τοὺς πολλοὺς παραδοξολογία ἡ θεωρία περὶ ἀποκρυφισμοῦ, διότι θὰ φανῇ ὅτι εἶναι κάτι νέον, ὅπερ ὅμως οὐδόλως εἶναι νέον. Εἶναι ἐπιστήμη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ὁδηγοῦσα καὶ φωτίζουσα μερικοὺς ἔχοντας τὰς καταλλήλους ψυχικὰς δυνάμεις ὅπως ἀνευρίσκωσι κεκρυμμένας ἀλληθείας, εἰς ἃς ἀδυνατεῖ ἀκόμη νὰ εἰσέλθῃ ἡ ἐπίσημος ἐπιστήμη. Ὁ ἀποκρυφιστὴς ἔχει πλατυτέραν ἄποψιν εἰς τὴν ἔρευνάν του. Κατ' ἀρχὴν ἤτοι κατὰ τὴν ἀποκρυφιστικὴν ἀντίληψιν οὐδεμίαν δέχεται διαφορὰν μεταξὺ πνεύματος καὶ ὕλης, ἢ τὴν διαφορὰν πυκνότητος καὶ συνδυασμῶν αὐτῆς. Δέχεται ἄρα τὸν ὅρον πνεῦμα—ὕλην ἁπλῶς ὡς συμβατικὸν τοιοῦτον πρὸς κατανόησιν τῆς διαφορᾶς τῶν δύο. Στηρίζεται ἐπὶ μιᾶς ἀντιλήψεως ἐπὶ λεπτοτέρων κόσμων τῆς ὕλης, ἥτις δὲν ὑποπίπτει εἰς τὰς συνήθεις αἰσθήσεις τοῦ ἀνθρώπου, ὡς π. χ. ἡ ἐπιστήμη σήμερον παρεδέχθη ὅτι διὰ νὰ γεννηθῇ ἦχος χρειάζονται 32 κραδασμοὶ κατὰ 1'' ἀλλὰ δύναταί τις νὰ φαντασθῇ ποτε ὅτι μία χορδὴ ἥτις δὲν παράγει 32 κραδασμοὺς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ παράγῃ ἦχον ; ἀσφαλῶς παράγει τοιοῦτον, ὃν δὲν εἶναι ἱκανὴ ἡ ἰδική μας ἀκοὴ νὰ ἀντιληφθῇ. Ἕτερον παράδειγμα σημαντικὸν πολὺ εἶναι ὅτι ἡ ἀκοή μας δὲν αἰσθάνεται τὸν ἦχον τὸν παραγό

μενον ἐκ τῆς τεραστίας ταχύτητος τῆς κινήσεως τῆς γῆς, ὅστις ἦχος βεβαίως θὰ εἶναι τεράστιος. διότι δὲν δύναταί τις νὰ φαντασθῇ ποτε ὅτι τοιοῦτος ὄγκος μὲ τοσαύτην ταχύτητα κινεῖται ἀθορύβως. Ἄρα δὲν ἀκούομεν αὐτὸν τὸν ἦχον διότι δὲν ἔχομεν δέκτην κατάλληλον ὅπως συλλάβωμεν αὐτόν. Αὐτὸ ἀκριβῶς συμβαίνει μὲ τοὺς κραδασμοὺς τῶν ἄλλων φωτεινῶν ἠλεκτρικῶν κυμάτων. Ἐκτὸς π. χ. τῶν κραδασμῶν τῶν φωτεινῶν, οἵτινες διὰ τοῦ πρίσματος παράγουσι τὰ γνωστὰ ἡμῖν 7 χρώματα τῆς ἴριδος, ὑπάρχουσιν ὅμως ἀσφαλῶς καὶ ἄλλοι κραδασμοί, οἵτινες δὲν συλλαμβάνονται ἀπὸ τὸ ὀπτικόν μας νεῦρον. Ἐπίσης χρῶμα δυνάμεθα νὰ ἀντιληφθῶμεν μόνον ἐφ' ὅσον τὸ μῆκος τοῦ φωτεινοῦ κύματος εἶναι μικρότερον τοῦ 1|1500 τοῦ χιλιοστομέτρου ἤτοι ἐρυθρὸν φῶς καὶ μικρότερον τοῦ 1|2500 τοῦ χιλιοστομ. ἤτοι ἰῶδες ἀλλ' ὑπάρχουσι ὅμως καὶ ἐκεῖθεν τοῦ ἰώδους, καὶ ἐντεῦθεν τοῦ ἐρυθροῦ ἀκτῖνες τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς ὄχι ὁραταί.

Σήμερον ἡ ἀνθρωπότης εὑρισκομένη εἰς τὸ μέσον τῆς ἐξελικτικῆς αὐτῆς περιόδου δὲν ἔχει ἀναπτύξει ὅλας αὐτῆς τὰς αἰσθήσεις. Ὁ ἄνθρωπος ὅστις κατώρθωσεν νὰ δέχεται τοὺς ἀγνώστους εἰς ἄλλους ἀνθρώπους κραδασμοὺς τῶν φωτεινῶν κυμάτων λέγεται διορατικός. Ἐὰν λοιπὸν κατορθώσῃ τις νὰ ἀναπτύξῃ τὰς αἰσθήσεις αὐτοῦ δύναται νὰ ἀντιληφθῇ ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτον, πράγματα, ἅτινα φαίνονται εἰς ἄλλους ἀπίστευτα καὶ μυστηριώδη καὶ τοιουτοτρόπως θὰ δύνανται νὰ λυθῶσι ζητήματα, ἅτινα διαρκῶς ἀπασχολοῦσι τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ ἐξετασθῶσι τὰ διάφορα παράδοξα διδάγματα τῶν διαφόρων θρησκειῶν.

Αὐτὴ λοιπὸν εἶναι κυρίως ὁδὸς ἡ ἀποκρυφιστικὴ ἐξέτασις ἥτις μέλλει νὰ ὁδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ἀνὰ χεῖρας ζητήματος, δηλαδὴ τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων. Δὲν πρόκειται νὰ ἐξετάσωμεν τὸ ζήτημα ἀπὸ τοπογραφικῆς καὶ ἐν λεπτομερείᾳ ἀπὸ τελετουργικῆς ἀπόψεως, λίαν γνωστὸν εἰς πάντας ἀπὸ τῶν συγγραφῶν πλείστων ἐκ τῶν ἡμετέρων καὶ ξένων ἀρχαιολόγων ἀσχοληθέντων εἰς αὐτό. Ἀλλὰ θὰ ἐξετάσωμεν μόνον αὐτὸ ἀπὸ φιλοσοφικῆς ἢ μυστικῆς ἀπόψεως κατ' ἴδιον τρόπον ἐκθέτοντες αὐτό, μὴ παραβλέποντες ὅτι πολλοὶ σοφοὶ ἐκ τῶν ξένων μᾶλλον ἀρκετὰ ἔγραψαν περὶ αὐτοῦ.

Αἰσθανόμενοι τὰς ἀσθενεῖς ἡμῶν δυνάμεις πρὸς ἐπιχείρησιν τοιούτου ἔργου ἐλπίζομεν ὅτι θέλομεν τύχει τῆς ἐπιεικείας τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν καὶ κριτῶν.

ΤΑ ΕΛΕΥΣΙΝΙΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ

Περὶ τοῦ σπουδαίου καὶ δυσλύτου τούτου ζητήματος πρὸ πολλοῦ πλεῖστοι ἐκ τῶν ἡμετέρων καὶ ξένων ἐπραγματεύθησαν. Κυρίως δὲ ἐκ τῶν ξένων εἶναι ἐκεῖνοι οἵτινες ἐπεχείρησαν νὰ προχωρήσωσι εἰς τὰς ἐρεύνας αὐτῶν πέραν τοῦ περιωρισμένου πλαισίου, εἰς ὃ συνήθως ἐνετοπίσθη ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἡ περὶ τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων ὑπόθεσις.

Γνωστὸν εἶναι ὅτι τὰ μυστήρια γενικῶς ὄχι μόνον ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας χώρας ἦσαν μεγάλοι δημόσιοι θεσμοί, ἐνισχυόμενοι ὑπὸ τῆς πολιτείας, κέντρα ἐθνικῆς καὶ θρησκετικῆς ζωῆς, εἰς ἃ συνέρρεον οἱ ἄνθρωποι τῶν καλυτέρων τάξεων καὶ τὰ ὁποῖα ἐξεπλήρουν ἐξαίρετα τὸν προορισμόν των, διότι ὁ διανύσας τὴν σειρὰν τῶν ἐν τοῖς μυστηρίοις καθιερωμένων βαθμῶν ἐγίνετο ἐκεῖνος ὃν σήμερον ὀνομάζομεν ἄνθρωπον μορφωμένον.

Ἐν Ἑλλάδι ὅπως ἐτελοῦντο αἱ ἄλλαι δημόσιαι ἑορταὶ τῆς ἐθνικῆς λατρείας, οὕτως ὑπῆρχον καὶ θρησκευτικαὶ ἑορταὶ μυστικοῦ χαρακτῆρος δηλούμεναι διὰ τῆς λέξεως μυστήρια, τὴν ὁποίαν παρέλαβεν καὶ ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία παρὰ τῆς λατρείας τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἡ ὁποία σημαίνει τὴν ἐπιβαλλομένην σιωπὴν εἰς τοὺς μεμυημένους εἰς ταύτας.

Τὸ πιθανώτερον εἶναι προκειμένου περὶ τοῦ χρόνου τοῦ θεσμοῦ τῶν μυστηρίων καὶ τοῦ τόπου τῆς προελεύσεως αὐτῶν, νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ταῦτα εἶναι ἀρχαιότατος θεσμὸς καὶ προῆλθεν ἐκ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ μυστηρίων, ἐπειδὴ καὶ ταῦτα διῃροῦντο εἰς μείζονα καὶ ἐλάσσονα

καὶ ἐπειδὰ οἱ Αἰγύπτιοι προηγήθησαν κατὰ τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰ μυστήρια αὐτῶν περὶ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν περιεστρέφοντο. Ἡ ἀρχαιοτέρα μαρτυρία περὶ τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων εἶναι ὁ Ὁμηρικὸς ὕμνος εἰς τὴν Δήμητρα ἂν καὶ οὗτος ἔγινεν ἀφοῦ τὰ μυστήρια εἶχον πλέον καταλάβει σπουδαίαν θέσιν ὡς θρησκευτικὴ τελετή, ἐν ᾧ εἰς τὸ τέλος λέγει ὁ ὑμνογράφος διὰ τοῦ στόματος τῆς Δήμητρος «Σπεύσατε ὅπως ὅλος ὁ λαὸς μοῦ ἱδρύσῃ ἕνα ναόν· θὰ σᾶς διδάξω τὴν ἱεροτελεστίαν, ἣν θὰ ἀκολουθήσετε, καὶ ἡ ὁποία θὰ μοῦ εἶναι εὐχάριστος» κατὰ τοῦτον ἄρα τὸν μῦθον ἂν καὶ ἔγινεν οὗτος μετὰ τὴν καθιέρωσιν τῶν μυστηρίων ἱδρυτὴς τῶν μυστηρίων θεωρεῖται ἡ Δήμητρα.

Ἄλλοι μῦθοι ὅμως καὶ παραδόσεις θεωροῦν, τὸν Εὔμολπον, τὸν υἱὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Χιόνης τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα σημαίνει τὴν φύσιν, ἢ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μουσαῖον, εἰς ὃν ἀπέδιδον τὴν σύνθεσιν θεολογίας τινός, συλλογὴν χρησμῶν, τύπους ἐξιλαστικοὺς καὶ μυσταγωγικούς, ἢ τὸν Ἐρεχθέα κομίσαντα σῖτον ἐξ Αἰγύπτου, ὅστις ἦτο ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Ἀττικῆς, ὁ πρῶτος ὑπηρέτης τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς, καὶ ὅστις κατὰ τὰς ἀρχαιοτάτας παραδόσεις εἶναι ὁ υἱὸς τῆς Γῆς, ἤτοι τὸ τέκνον τοῦ ἐδάφους τῆς γονίμου πεδιάδος τῶν Ἀθηνῶν. Φαίνεται δὲ πράγματι ἀληθὲς ὅτι ἡ Δημήτηρ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ ἱδρυτὴς τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων καὶ ἡ Περσεφόνη καὶ Διόνυσος, θεοὶ δηλαδὴ οἱ συνδεόμενοι καὶ σχετιζόμενοι πρὸς τὴν φύσιν τῆς Δήμητρος, δηλ. θεοὶ τῆς γῆς, καὶ ἐπειδὴ βάσις πασῶν τῶν θρησκειῶν τῶν πεπολιτισμένων καὶ μὴ λαῶν εἶναι τὸ μυστήριον, διατὶ νὰ μὴ ἀποδώσωμεν τὴν θρησκευτικὴν ταύτην τελετὴν τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων εἰς τοὺς ἀνωτέρους θεούς, ἀφοῦ οὗτοι ἀντιπροσωπεύουν τὸ μυστηριωδέστερον πρᾶγμα διὰ τὸν ἄνθρωπον, δηλ. τὴν γῆν, ἤτοι τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου πάντων τῶν ὄντων; Δεχόμενοι λοιπὸν ἡμεῖς ὅτι, περὶ τοὺς θεοὺς

αὐτοὺς ἐστρέφοντο τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια ἀναφέρομεν λίαν συστόμως τὰ τῆς τελετῆς αὐτῶν.

Ταῦτα διῃροῦντο εἰς δύο εἰς τὰ Ἐλάσσονα καὶ Μείζονα. Τὰ μικρὰ μυστήρια τὰ ἐν Ἄγραις καλούμενα ἐκ τοῦ λόφου ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἰλισσοῦ τελούμενα κατ' ἔτος περὶ τὰ τέλη τοῦ Φεβρουαρίου, ἦσαν ἡ προπαρασκευὴ διὰ τὰ Μεγάλα μυστήρια. Δηλαδὴ οἱ μέλλοντες νὰ μυηθῶσιν ἔπρεπε νὰ ὑποστῶσιν ὑλικόν τινα καθαρμόν. Ἐτελοῦντο ὡς ἐπιστεύετο εἰς μικρὸν ναΐσκον τῆς Δήμητρος, ἢ τῆς Περσεφόνης. Τὸν τύπον τοῦτον τὸν συμβολικὸν τοῦ ἠθικοῦ καθαρμοῦ ἐπηκολούθουν προσευχαὶ καὶ λιτάνεῖαι πρὸς τιμὴν τῶν γνωστῶν θεοτήτων, ἀπαγγελία ἱερῶν λόγων καὶ διὰ μιμικῶν παραστάσεων ἑρμηνεία τῶν λόγων τούτων. Αἱ παραστάσεις αὗται ἀφεώρων τὴν ἕνωσιν τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Κόρης ἤτοι τὴν ἁρπαγὴν τῆς Κόρης ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος.

Τὰ μείζονα μυστήρια ἑορτάζονται τὸ φθινόπωρον περὶ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου (ἀπὸ τῆς 15 βοηδρομιῶνος) ἐπὶ ἐννέα πιθανὸν ἡμέρας, καὶ κατὰ μὲν τοὺς χρόνους τοῦ Ἡροδότου τελούμενα ἀνὰ πενταετίαν, ὡς καὶ τὰ μεγάλα Παναθήναια, ὕστερον κατ' ἔτος. Φαίνεται ὅτι κατ' ἀρχὰς ἐτελεῖτο μία ἑορτὴ κατὰ τετραετίαν ὅτε ἐγίνοντο καὶ ἀγῶνες μουσικοὶ καὶ γυμναστικοί. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ μύησις δὲν συνετελεῖτο ἐντὸς μιᾶς περιόδου ἑορτῶν, φαίνεται ὅτι ἐδιχάσθη ἡ τελετὴ τῶν μυστηρίων εἰς κοσμικὴν καὶ μυστικήν, διότι ὁ τὸ πρῶτον μυηθεὶς ὤφειλε νὰ ἐπανέλθῃ μετὰ πενταετίαν διὰ νὰ συμπληρώσῃ τὴν μύησίν του, καθ' ὃν χρόνον ἠδύναντο πολλὰ ἐμπόδια νὰ συμβῶσιν εἰς αὐτόν, ἢ καὶ νὰ ἐμαραίνετο ὁ ζῆλός του διὰ τῆς παρόδου τοσούτου χρόνου. Ἡ μυστικὴ λοιπὸν τελετὴ διὰ τοῦτο ἐτελεῖτο κατ' ἔτος καὶ ἐδιδάχθη εἰς δύο τμήματα εἰς τὸ πρῶτον ἔτος καὶ εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῆς μυήσεως ὅτε συνεπληροῦτο αὕτη μὴ δυναμένη νὰ συντελεσθῇ διὰ τοῦ πρώτου ἔτους ἡ ὁποία ἐκαλεῖτο δευτέρου βαθμοῦ καὶ ἐποπτεία, ἢ ὑποψία ἢ καὶ τελεία μύησις. Οἱ δὲ μυηθέντες ἐν αὐτῇ ἐλέγοντο τελεσθέν-

τες ἢ τετελεσμένοι Τὸ ὅτι κακῶς ἐταυτίσθη ἡ κοσμικὴ ἑορτή, δηλαδὴ τὰ Ἐλευσίνια, μὲ τὴν μυστικὴν ἑορτὴν Ἐλευσίνια μυστήρια, ἀπεδεικνύεται ἔκ τινος ψηφίσματος τῶν Ἀθηναίων εὑρεθέντος ὑπὸ τοῦ Α. Ἀρβανιτοπούλου ἐν τῇ πόλει Γόννοι παρὰ τὰ τέμπη τῆς Θεσσαλίας. Ἐπειδὴ δὲ τὰ Μυστήρια τῆς Ἐλευσῖνος ἦσαν τὰ σπουδαιότερα ὅλων τῶν τελουμένων εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος ἔλαβον τὴν ὀνομασίαν Ἐλευσίνια ἕνεκα τῆς τοποθεσίας των, καὶ οὕτω ἔγινε ἡ σύγχυσις αὐτῶν πρὸς τὴν κοικὴν ἑορτήν.

Ἡ ἑορτὴ αὕτη λοιπὸν ἡ μυστικὴ διῃρεῖτο εἰς δύο μέρη. Τὸ πρῶτον ἀπετέλει ἡ συνάθροισις τῶν μυστῶν ὑπὸ τὰς στοὰς τοῦ Ἐλευσινίου ἐν Ἀθήναις, κειμένου πρὸς ἀνατολὰς τῆς ἀγορᾶς, ἔνθα ἤκουον τὸν ἱεροφάντην ἀναφέροντα τοὺς ἀπαραιτήτως ἐπιβαλλομένους ὅρους πρὸς παραδοχήν των εἰς τὴν μεγάλην μύησιν τῶν μυστηρίων, ἤτοι οἱ μύσται ἐπεδείκνυον τὴν καταγωγήν των ὡς Ἀθηναίων πολιτῶν, ὅπερ βραδύτερον δὲν ἀπῃτεῖτο, καὶ τὸν ἠθικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα. Τὸ δεύτερον μέρος ἀπετέλει ἡ μυστικὴ πομπὴ ἡ διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, ἡ φέρουσα τὴν εἰκόνα τοῦ Ἰάκχου τοῦ συμβολίζοντος τὸ θεῖον φῶς, καὶ ἡ φθάνουσα περὶ τὸ μεσονύκτιον εἰς Ἐλευσῖνα, ἔνθα ἐτελοῦντο κυρίως τὰ μυστήρια, διάφοροι δηλαδὴ τελεταὶ ἐν νυκτί, τῶν ὁποίων τὸν τύπον ἀκριβῶς δὲν δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν, ἀλλ' ἐκ τῶν διαφόρων ἐνδείξεων, ὡς κατωτέρω θὰ ἀναφέρωμεν, θὰ ἴδωμεν ὅτι αὗται ἀφεώρων τὸν μῦθον τῆς Δήμητρας καὶ τῆς Περσεφόνης, ὡς ἀναφέρεται ἐν τῷ γνωστῷ Ὁμηρικῷ ὕμνῳ. Οἱ δὲ μυστηριώδεις τύποι οἱ ἐν αὐτοῖς τελούμενοι ἦσαν τὰ δρώμενα τὰ δεικνύμενα καὶ τὰ λεγόμενα. Ἤτοι δρώμενα ἦσαν ὅτι οἱ μεμυημένοι ἤγγιζον ἱερά τινα ἀντικείμενα, ἤτοι θείας τροφῆς, τὴν ὁποίαν ἐγεύοντο, ὡς δεικνύεται ἐκ τῶν φράσεων «ἐνήστευσα, ἔπιον τὸν κυκεῶνα δηλ. μῖγμα ὕδατος μίνθης καὶ μέλιτος ἔλαβον ἐκ κίστης, ἐγγευσάμενος ἀπεθέμην εἰς κάλαθον καὶ ἐκ καλάθου εἰς κίστην, κατὰ τὰς μαρτυρίας τοῦ Κλήμεντος

τοῦ Ἀλεξανδρέως καὶ ἄλλων. Τὰ δεικνύμενα, ἦσαν τὰ προσφερόμενα θεάματα, κυρίως αἱ παραστάσεις αἱ ἀφορῶσαι τὸν γνωστὸν τοῖς πᾶσιν μῦθον τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης, ἐξελισσόμενα ὑπὸ τῶν ἱερέων πολυτελῶς ἐνδεδυμένων καὶ ἐν βαθείᾳ σιωπῇ πρὸ τῶν θεατῶν διὰ θαυμασίων καὶ ἐκπληκτικῶν καὶ μυστυριωδῶν εἰς κόνων, τὴν σιωπὴν τῶν ὁποίων διέκοπτεν ἐνίοτε ἡ θλιβερὰ φωνὴ τῆς Δήμητρος καλούσης τὴν θυγατέρα της ἐνῶ ἠκούοντο χαλκοῖ ἦχοι ἐκ τοῦ βάθους τοῦ ἱεροῦ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀπολλοδώρου καὶ ἄλλων. Ἐπίσης ἡ παράστασις τὸς διαμονῆς τῆς Κόρης εἰς τὸν Ἅδην καί ἡ τῆς ἐπανόδου αὐτῆς εἰς τὸ φῶς καὶ εἰς τὸν Ὄλυμπον. Οἱ μεμυημένοι διέμενον ἐπὶ πολὺ βεβυθισμένοι εἰς τὸ σκότος καὶ ἐβάδιζον ἐκεῖ ἐν μέσῳ ἑλικοειδῶν ὁδῶν τοῦ ὑποχθονίου κόσμου, ὅτε ἔβλεπον ἀστραπὰς καὶ ἤκουον φοβερὰς φωνὰς καὶ ἔβλεπον μυστηριώδεις καὶ ἐκπληκτικὰς ὀπτασίας, ὡς σὺν ἄλλοις καὶ ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ ψυχῆς «ἀναφέρει εἶτα πρὸ τοῦ τέλους αὐτοῦ τὰ δεινὰ πάντα, φρίκη καὶ τρόμος καὶ ἱδρώ, καὶ θάμβος». Παραβάλλει ἐπίσης οὗτος τὴν φρίκην ἣν ἐπροξένουν αἱ ἐμφανίσεις αὗται πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ εὑρισκομένου εἰς τὴν ἐπιθανάτιον κλίνην του. Ὁ Πορφύριος ἀναφέρει σὺν ἄλλοις ὅτι ὁ ἱεροφάντης ἀνεγίνωσκεν εἰς τοὺς μυουμένους ἐκ λιθίνης βίβλου, ὡς ἐχούσης ἀνώτερον κῦρος, πράγματα ἅτινα ἀπηγορεύετο ἐπὶ ποινῇ θανάτου νὰ ἀναφέρῃ τις. Τοῦτο μόνον λέγει ὅτι ταῦτα ἦσαν σχετικὰ πρὸς τὸ μέρος ἔνθα ἐγίνοντο ταῦτα καὶ πρὸς τὴν περίστασιν. Ἐπίσης ἀναφέρει ὅτι μετὰ τὰ ἀλλεπάλληλα ἐν τῇ σκοτίᾳ διάφορα θεάματα καί τὰ ἀποκαλυπτόμενα ὑπὸ τοῦ ἱεροφάντου σύμβολα, ἅτινα οὐδόλως ἐξηγοῦντο, ἐν τέλει φῶς γαλήνιον ἐπλήρωνε τὸν ναόν, ὅτι ἐβλέπομεν τὰ Ἠλύσια. Τέλος τὰ λεγόμενα ἦσαν φράσεις τινὲς ἐν ὡρισμένῃ ὥρᾳ τοῦ ἱεροφάντου ὡς «ἱερὸν ἔυεκε πότνια κοῦρον Βριμώ βριμόν». Ἐνταῦθα φαίνεται ὅτι πρόκειται περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰάκχου. Ἐπίσης ἄλλη φράσις«ὕε κύε» ἥτις

φαίνεται ὅτι σημαίνει τὴν γόνιμον ἐνέργειαν τοῦ Διὸς ἐπὶ τῆς Δήμητρος, ἤτοι τοῦ οὐρανοῦ τοῦ βρέχοντος τὴν γῆν, κατὰ τὴν μυθολογικὴν ἐξήγησιν τοῦ Decharme. Ὡς τελικὴ δὲ φράσις λέγεται ὅτι ἦτο «Konx om Pax». Κατ' ἐξήγησιν ὑπὸ τοῦ Milford, ἐρευνήσαντος τὸ θέμα αἱ λέξεις αὗται εἶναι σανσκριτικαί. Konx δηλ. σημαίνει τὸ ἀντικείμενον τῆς βαθυτέρας ἐπιθυμίας τοῦ ἀνθρώπου παραγομένη ἐκ τῆς λέξεως Kancha ἡ λέξις Om παραγομένη ἐκ τοῦ Oum σημαίνει τὴν ψυχὴν τοῦ Βράχμα, καὶ ἡ λέξις Pax παραγομένη ἐκ τοῦ Pacha σημαίνει τὸν κύκλον τὴν ἐναλλαγήν. Ἤτοι ἡ φράσις ὅλη δύναται νέ ἑρμηνευθῇ ὡς ἔγγιστα οὕτω «εἴθε ὁ πόθος σου ὁ ὕψιστος νὰ ἐκπληρωθῇ ἢ ἐπάνελθε εἰς τὴν παγκόσμιον ψυχήν. Οὕτω ἐτελεύτα ἡ ἑορτὴ τῶν μυστηρίων

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΚΑΙ ΜΥΣΤΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ ΤΩΝ ΕΛΕΥΣΙΝΙΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ

Μετὰ τὴν βραχεῖαν ἔκθεσιν τῆς τελετῆς τῶν μυστηρίων ποίαν δυνατὴν ἑρμηνείαν δύναται νὰ δώσῃ τις εἰς ταῦτα, ἐὰν θέλῃ κάπως νὰ προσεγγίσῃ τὴν πραγματικὴν αὐτῶν οὐσίαν, καὶ ἂν δὲν θέλῃ νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν μόνον τὰς αὐστηρὰς καὶ περιωρισμένας ἀποδείξεις τῆς ψυχρᾶς Λογικῆς, ὅπως πράττει τοῦτο καὶ περὶ ἄλλων ζητημάτων, ἅτινα διαφεύγουσι τὴν ἔρευναν τῆς διὰ τοῦ γυμνοῦ συνήθους νοῦ ἐπιστημονικῆς ἀποδείξεως; Ἂς προβῶμεν λοιπὸν εἰς τὴν ἐνδεχομένην ἐξήγησιν αὐτῶν ἐξετάζοντες τὰ ἐν τῇ μυστικῇ ταύτῃ τελετῇ γινόμενα.

Κατὰ τὴν ὁμόθυμον μαρτυρίαν πάντων καὶ τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων συγγραφέων ἡ κυριωτέρα τῶν μυστηριωδῶν παραστάσεων τῆς Ἐλευσῖνος ἦτο ὁ γνωστὸς μῦθος τῆς Δήμητρος καὶ Περσεφόνης. Ἀλλὰ τί σημαίνει ὁ μῦθος οὗτος.

Ἂν καὶ ἐμποδίζουν ἡμᾶς νὰ συλλάβωμεν τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν αὐτοῦ αἱ ἀνεπαρκεῖς καὶ ἀντιφατικαὶ ἐνίοτε γνῶμαι τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ὡς καὶ ἡ ἐπὶ ποινῇ θανάτου

ἐπιβαλλομένη ἐχεμύθεια ἐν τοῖς μυστηρίοις, ἐν τούτοις δυνάμεθα νὰ μὴ ἀδιαφορήσωμεν ὅπως δεχθῶμεν, ὅτι ἐν τῷ μύθῳ τούτῳ τῆς ἐν Ἐλευσῖνι λατρείας, φυσικῆς βεβαίως καταγωγῆς, ὅπως πᾶσαι αἱ λατρεῖαι τῆς ἀρχαιότητος, ὅστις εἶχε τὴν ἀλληγορικὴν ἔννοιαν τῆς γῆς καὶ τῶν δυνάμεων αὐτῆς, ἥτις ἐγεννήθη ἐκ τοῦ ἐκπλήσσοντος θεάματος τῶν φαινομένων τῆς βλαστήσεως καὶ τοῦ μαρασμοῦ, λέγω δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ἐκτὸς τῆς ἐξωτερικῆς ταύτης σημασίας καὶ τὴν ἐσωτερικὴν καὶ πραγματικὴν αὐτοῦ ἔννοιαν. Οὕτω καὶ εἰς τὰς διαφόρους θρησκείας ὑπάρχει ἡ ἐξωτερικὴ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ἔννοια τῶν μυστικῶν αὐτῶν διδασκαλιῶν. Ὁ Ἰησοῦς διὰ τῶν Παραβολῶν αὐτοῦ ἐδίδασκε τὸν κόσμον τὸν πολύν, τὰς ὑψηλὰς ὅμως ἐννοίας τῶν παραβολῶν του ἐξήγει ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς μαθητάς του, τοὺς ὁποίους ἐθεώρει ἱκανοὺς νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν μυστικὴν ἔννοιαν αὐτῶν. Ὁ μῦθος τῆς Δήμητρος καὶ Περσεφόνης εἶναι μία παραβολὴ δυναμένη νὰ ἐξηγηθῇ ἀποκρυφιστικῶς, σημαίνουσα τὴν πτῶσιν τῆς ψυχῆς εἰς τὴν ὕλην καὶ τὴν ἀνύψωσιν ἐκ ταύτης. Τὸ ὅτι ἀνηρπάγη ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος ἡ Περσεφόνη ὅτε ἔδρεπε τὸ ἄνθος τοῦ Ναρκίσσου, ἐν σχέσει μὲ τὸν μῦθον τοῦ Ναρκίσσου ὅστις ἐρασθεὶς τῆς ἰδίας του ἀντικατοπτρίσεως ἐπνίγη εἰς τὸ ὕδωρ, σημαίνει ὅτι ἔπεσεν ἡ ψυχὴ ἐντὸς τοῦ ὕδατος ὅπερ ἐσυμβόλιζε τὴν κατωτέραν κατάστασιν τῆς ὕλης καὶ ἀνηρπάγη ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος, ὅστις ἐσυμβόλιζε τὸν Πόθον. Ἡ παραμονὴ αὐτῆς τῆς Περσεφόνης ἐν τῷ Ἅδῃ κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ ἔτους διάστημα καὶ ὁ ἄνοδός της εἰς τὸ φῶς κατὰ τὸ λοιπὸν πρέπει νὰ συμβολίζῃ κατ' ἀνάγκην κάτι ἄλλο, τὸ ὁποῖον συμφώνως πρὸς τὰς τεθείσας ὑφ' ἡμῶν βάσεις τῆς ἐρεύνης τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναφέρωμεν, παρὰ τὴν παράδοξον καὶ ὄχι ἀρεστὴν ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν δύναται εἰς πολλοὺς νὰ προξενήσῃ. Ἡ ἐσωτερικὴ δηλαδὴ ἔννοια τοῦ μύθου εἶναι ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς καὶ ἡ παλιγγενεσία αὐτῆς εἰς τοὺς κόσμους τῆς ὕλης, ἤτοι ἡ μετενσάρκωσις αὐτῆς ἐκ νέου μέχρι τελείου καθαρμοῦ αὐτῆς διὰ

μέσου τῶν ἀγώνων τῆς ζωῆς. Εἰς τὸ συμπέρασμα αὐτὸ δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν ὁδηγούμενοι ἔκ τινων παλαιῶν καὶ νέωνσυγγραφέων.῾Ο Πλάτων, ὁ Πορφύριος, ὁ Πίνδαρος, ὁ ᾿Απουλήϊος, ὅστις ἦτο ἀρχιερεὺς ἐν Καρχηδόνι ἐπὶ ᾿Αδριανοῦ Πλατωνικὸς φιλόσοφος, καὶ ἄλλοι ἴσως, ὡς καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ Ed. Schurè ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Les graudes Jnitiés» καὶ ὁ Leadbeater ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Τὰ ἀρχαῖα μυστήρια καὶ ὁ Τεκτονισμὸς» σαφῶς ἐκφράζουσι τὴν περὶ τῆς μετενσαρκώσεως ἰδέαν ἐν τοῖς μυστηρίοις. ᾿Επίσης δὲ τὸ ὅτι οἱ πατέρες τῆς ᾿Εκκλησίας ὁ Κλήμης ὁ ᾿Αλεξανδρεὺς καὶ ἄλλοι καθὼς καὶ οἱ αὐτοκράτορες ἐπολέμησαν τὰ μυστήριά, ἐπειδὴ ἀντέβαινεν ἡ θρησκευτικὴ καὶ φιλοσοφικὴ αὐτῶν ἰδέα εἰς τὰ δόγματα τοῦ Χριστιανισμοῦ μὴ παραδεχομένου τὴν μετενσάρκωσιν, παρὰ τὴν διδασκαλίαν ὅμως τοῦ Χριστοῦ, καθ' ἣν εἴς τινα ἐδάφια τοῦ Εὐαγγελίου καὶ Ματθαίου XVII 12 καὶ ᾿Ιωάννου IX-1-13 γίνεται μνεία αὐτῆς, εἶναι βοηθητικὸν νὰ δεχθῶμεν, ὅτι περιελάμβανον αὐτὴν τὰ μυστήρια τῆς ᾿Ελευσῖνος. Πρόκειται δηλ. περὶ δόγματος κοινοῦ ἐν τῷ Βραχμανισμῷ, τῷ Βουδισμῷ, τῷ ᾿Ιουδαϊσμῷ, καὶ τῶν ἐξωτερικῶν Χριστιανικῶν Γραφῶν, ὡς καὶ τοῦ Πλάτωνος, Πυθαγόρου, ᾿Εμπεδοκλέους κλπ. ῾Η ἐξωτερικὴ ἔννοια τοῦ μύθου, ὅτι ἡ Δημήτηρ ἐσυμβόλιζε τὴν μητέρα γῆν, τὴν θεὰν τῆς γεωργίας καὶ ἡ Περσεφόνη ἐσυμβόλιζε τὴν βλάστησιν ἦτο ἡ διδασκαλία ἡ παρεχομένη εἰς τὸ πλῆθος καὶ ὄχι εἰς τοὺς μύστας, οἵτινες ἐν τῷ προσώπῳ τῆς θεᾶς Δήμητρος διέβλεπον τὸ οὐράνιον φῶς, τὴν μητέρα τῶν ψυχῶν, τὴν θείαν διάνοιαν, ἐν δὲ τῷ προσώπῳ τῆς Περσεφόνης τὴν ἀνθρωπίνην ψυχήν· ἤτοι τὰς περιπετείας καὶ βασάνους αὐτῆς διὰ μέσου τῶν διαφόρων αὐτῆς διαβιώσεων, μέχρι τῆς τελικῆς ἀνόδου καὶ ἀπολυτρώσεως αὐτῆς, ἤτοι τὸ δρᾶμα ἐν ἄλλοις λόγοις, ὑπὸ ῾Ελληνικὴν μορφὴν τῶν ῾Αγ. Γραφῶν τῆς πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἀπολυτρώσεώς του. Τὸ ἂν προηγήθη ἡ ἐξωτερικὴ ἔννοια τοῦ μύθου τούτου ἢ ἂν συνεδέθη ἀμέσως μὲ τὴν ἐσωτερικὴν ἔννοιαν αὐτοῦ εἶναι

ζήτημα ὅπερ δύναται νὰ καθορισθῇ κατὰ τὴν μυθολογικὴν ἀντίληψιν, ἥτις μᾶς ὁδηγεῖ νὰ δεχθῶμεν ὅτι προηγήθη ἡ ἰδέα τοῦ φυσικοῦ φαινομένου τῆς βλαστήσεως καὶ μαρασμοῦ.

Ἤδη ἂς ἐξετάσωμεν τὰ ἐν τοῖς μυστηρίοις δρώμενα δεικνύμενα καὶ λεγόμενα ἵνα συμπληρώσωμεν τὴν ὅλην ἀντίληψιν ἡμῶν περὶ τῆς σημασίας αὐτῶν. Ἐὰν λάβῃ τιςὑπ' ὄψιν τὰς γνώμας τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἤτοι ἂν πιστεύσῃ τὸν Πλάτωνα τὸν Ἰάμβλιχον, τὸν Πρόκλον, Πορφύριον καὶ τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς φιλοσόφους, θὰ παρατηρήσῃ ὅτι οἱ μυούμενοι ἐν τοῖς Ἐλευσινίοις μυστηρίοις ἔβλεπον θεάματα θαυμάσια μυστηριώδη καὶ ἐκπληκτικά. Ὁ Ἀριστοτέλης αὐτὸς τοῦ ὁποίου ἡ αὐστηρὰ ἐπιστημονικὴ διάνοια, δὲν ἐδέχετο ἀντιλήψεις τῆς φαντασίας καὶ τῆς διαισθήσεως λέγει περὶ τῶν μυστηρίων «ἀξιοῖ τοὺς τελουμένους, οὐ μαθεῖν τὶ δεῖ, ἀλλὰ παθεῖν καὶ διατεθῆναι». Ἄρα φαίνεται, ἐκ τούτων ὅτι κάτι ἐκπληκτικὸν ἐγίνετο ἐν Ἐλευσῖνι. Ἀλλὰ τί εἶναι αὐτό; Δὲν εἶναι δυνατὸν σήμερον ἡ ἀνθρωπίνη σκέψις καὶ ἡ πρόοδος τῆς ἐπιστήμης νὰ μᾶς βοηθήσῃ εἰς τὴν ἔρευναν αὐτοῦ; Ἡ πρόοδος τῆς ψυχοφυσικῆς ἐπιστήμης ἢ τῶν ψυχικῶν λεγομένων ἐρευνῶν καὶ τῆς βιολογίας, αἱ ὁποῖαι δέχονται σήμερον ὅτι ὑπάρχει τι πέραν τῆς ὕλης, ὅπερ καὶ αὐτὸ εἶναι κάτι τι πραγματικὸν καὶ ὑπάρχον μὴ ὑποπῖπτον ὅμως εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ συνήθους ἀνθρώπου, θὰ μᾶς βοηθήσῃ εἰς αὐτό. Διὰ τῶν τελευταίων σημερινῶν πειραμάτων τῆς ψυχοφυσικῆς ὑπὸ διαπρεπῶν ἐπιστημόνων ὡς πρὸς τὴν Τηλεπάθειαν καὶ τὴν διόρασιν ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ ὀργανισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔχει λανθανούσας δυνάμεις αἵτινες ἐνίοτε ἐκδηλοῦνται εἰς πάντας, εἰς δὲ τοὺς ἐξασκουμένους περὶ τὴν ἐκδήλωσιν αὐτήν, ὡς εἰς τὰ μέντιουμ δύνανται νὰ ἐκδηλωθοῦν συνεχῶς καὶ πειραματικῶς νὰ ἐπαναλαμβάνεται αὐτό. Δηλ. φαίνεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει κάτι τι τὸ ἀνώτερον ἐν ἑαυτῷ, ὅπερ ἡ ἐπιστήμη ἤρχισεν ἤδη νὰ κατανοῇ καὶ νὰ εἰσάγῃ τὴν συστηματικὴν ἔρευναν αὐτοῦ καὶ εἰς τὰ Πανεπιστήμια. Τὰ ἀπὸ δεκαετίας ἤδη πει-

ράματα τῆς ψυχοφυσιολογίας ἀπέδειξαν ὅτι ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου ἐκπέμπονται ἠλεκτρομαγνητικὰ κύματα δυνάμενα νὰ ἀποτυπωθοῦν δι' εἰδικοῦ δέκτου καὶ νὰ σχηματίσουν διαγράμματα. Κατέληξεν ἐπίσης εἰς συμπεράσματα ὅτι ὁ ἀνθρώπινος ἐγκέφαλος εἶναι καὶ δέκτης καὶ πομπός, ἐκπέμπων δυναμικὴν ἐνέργειαν, ὅπερ ἐξηγεῖ τὸ φαινόμενον τῶν ἀρχαίων θεραπευτῶν, καὶ τοῦ ἐν χρήσει σήμερον ὑπνωτισμοῦ. Κατεδείχθη ὅτι ὁ ἀνθρώπινος ἐγκέφαλος ἔχει ἀκτινοβολίαν, τὴν λεγομένην αὔραν, ὡς εἰκονίζεται αὕτη εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν ἁγίων, διότι αὕτη τόσον ἐντονωτέρα εἶναι, ὅσον ὁ ἄνθρωπος εἶναι περισσότερον ἠθικῶς ἐξειλιγμένος. Τὴν αὔραν αὐτήν, τὸν φωτοστέφανον αὐτόν δύνανται ὡς λέγουν, νὰ διακρίνωσι οἱ ἔχοντες ἀνεπτυγμένας τὰς λανθανούσας δυνάμεις των. Ἡ παραδοχὴ σήμερον ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, ὅτι ὑπάρχει ἐν τῷ ἀνθρώπῳ κάποιος παράγων δυναμικός, ὅστις δὲν ὑποπίπτει μὲν εἰς τὰς αἰσθήσεις μας, ἀλλὰ δύναται νὰ ἐκπέμπεται ἐκ τοῦ σώματος ἀτόμων τινῶν καὶ νὰ ἐνεργῇ ἐνσυνειδήτως, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν γνωστῶν ἤδη πειραμάτων τῆς τηλεκινησίας, θὰ ἀποδείξῃ πλέον θετικῶς τὴν ὕπαρξιν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἀθανασίαν ταύτης.

Ἀλλὰ τί ἄλλο εἶναι αὕτη ἡ δυναμικὴ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ, ἢ σκέψις ἥτις εἶναι καθ' ἑαυτὴν μία δύναμις βεβαία καὶ πραγματική, καὶ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ὠφέλιμον εἶναι νὰ μάθῃ, ὅτι κέκτηται τὴν δύναμιν αὐτήν. Ἓν σημεῖον φανερὸν τῆς δυνάμεως τῆς σκέψεως εἶναι ἡ ἰσχὺς τῆς συνηθείας, ὅπερ δὲν εἶναι ἄλλο τι παρὰ ἓν εἶδος κραδασμοῦ τῆς σκέψεως, τὸ ὁποῖον ἕνεκα τῆς συνηθείας τείνει νὰ ἀναπαράγεται εὐκόλως. Ἄλλο σημεῖον τῆς δυνάμεως τῆς σκέψεως, εἶναι ὅτι μία ἤρεμος καὶ λογικὴ σκέψις, ἥτις ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν νά παραχθῇ ὑπὸ παντὸς ἀνθρώπου προλαμβάνει τὴν ὀργήν. Δι' αὐτῆς λοιπὸν τῆς θεωρίας περὶ τῆς δυνάμεως τῆς σκέψεως τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος δὲν γνωριζει τὴν ἄμεσον ἐνέργειαν αὐτῆς ἐπὶ τῆς ὕλης, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξετασθῇ τὸ ζήτημα, τὸ

τί δηλαδὴ ἐγίνετο εἰς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια. Γνωστὸν εἶναι ὅτι ἡ συνείδησις ἡμῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντιληφθῇ παρὰ τὰς τρεῖς τῆς ὕλης διαστάσεις, ἀλλ' ἀσφαλῶς ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι διαστάσεις αὐτῆς, τὰς ὁποίας δὲν ἀντιλαμβάνεται ὁ ἄνθρωπος, ἤτοι δέν δύναται νά ἐννοήσῃ λεπτοτέρας μορφὰς τῆς ὕλης (ὡς δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὴν σύνθεσιν τοῦ φωτός, τοῦ ἠλεκτρισκοῦ τοῦ μαγνητισμοῦ). Ἡ σκέψις λοιπὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐνεργεῖ ἐπὶ ὡρισμένων τοιούτων βαθμῶν τῆς ὕλης στοιχείων καὶ θέτει αὐτὰ εἰς κίνησιν. Ἡ σκέψις παράγει κυρίως δύο ἐξωτερικὰ ἀποτελέσματα, ἕνα κραδασμὸν καὶ μίαν μορφήν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἀποκρύφῳ ἐπιστήμῃ, κατὰ τὸν λεγόμενον ἀποκρυφισμόν, τὸν μὴ ἀναγνωρισθέντα ἀκόμη ὑπὸ τῆς ἐπισήμου ἐπιστήμης γίνεται χρῆσις τοῦ ὅρου «μορφαί, σκέψεις» «formes pansées». Εἰς τὰ μυστήρια τῆς Ἐλευσῖνος ἐπομένως, συμφώνως πρὸς τὰ προεκτεθέντα, φαίνεται ὅτι ὁ ἱεροφάντης οἱ ἱερεῖς καὶ λοιποὶ μεμυημένοι, ἀναπτύξαντες πιθανὸν τὰς κεκρυμμένας αὐτῶν ψυχικὰς δυνάμεις, διότι ὡς ἀναφέρεται ὑπό τινων ὑπῆρχε διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Μυστηρίων ἐσωτερικὴ σχολή, προωρισμένης διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν εἰδικῶς ἐκλεγομένων ὑποψηφίων, ἠδύναντο διὰ τῆς δυνάμεως καὶ συγκεντρώσεως τῆς σκέψεως νὰ παράγωσι τὰ ἐκπληκτικὰ ἐκεῖνα φαινόμενα, ἐπιδρῶντες ἤτοι εἰς τὰ ἄγνωστα στοιχεῖα τοῦ ἀπείρου καὶ τὰς ἀγνώστους ὀντότητος τοῦ κόσμου, εἰς τὰς ὁποίας ἔδιδον τὰς διαφόρους μορφάς, τὰς ὁποίας ἤθελον καὶ τοὺς διαφόρους μυστηριώδεις ἤχους. Ἡ σύγχρονος βεβαίως ἐπιστήμη, ἡ μὴ ἐρευνήσασα τελικῶς εἰσέτι τὰ ἀπόκρυφα τοῦ σύμπαντος διαβλέπει εἰς αὐτὰ φρεναπάτην, καὶ ὑποβολήν. Ἐν τούτοις ὅμως ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἔλεγεν ὁ Ἡράκλειτος «ἡ φύσις εἰς πάντα χῶρον εἶναι πλήρης δαιμόνων». Ὁ Πλάτων λέγει «δαίμονας τῶν στοιχείων». Ὁ δὲ Παράκελσος ὁ περίφημος ἰατρὸς τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος ἔλεγεν ὅτι τὰ στοιχεῖα ταῦτα τοῦ ἀπείρου ἕλκονται ὑπὸ τῆς μαγνητικῆς ἀτμοσφαίρας τοῦ ἀνθρώπου, ἠλεκτρίζονται

καὶ εἶναι ἱκανὰ νὰ λάβωσι διαφόρους μορφάς. Αἱ μυστηριώδεις αὗται παραστάσεις καὶ οἱ ἦχοι, οἱ παραγόμενοι ὡς εἴπομεν διὰ τῶν ἀποκρυφιστικῶν μεθόδων, ὅταν αὐταὶ ἀπωλέσθησαν διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου, διὰ διαφόρους λόγους, ἐγίνοντο διὰ μέσων εἰκονικῶν καὶ μηχανικῶν τῶν ὁποίων ὅμως τὰ ἀποτελέσματα ἦσαν πολὺ πτωχά,

Ποῖος ὅμως ὁ σκοπὸς τῶν τοιούτων παραστάσεων; Τὰ φαινόμενα αὐτὰ τῆς παραστάσεως τοῦ μύθου τῆς Δήμητρος καὶ Περσεφόνης, ὡς καὶ ἄλλων, ὡς κατωτέρω θὰ ἴδωμεν, ἐξελίσσοντο πρὸ τῶν θεατῶν, δηλ. τῶν μυουμένων, ὅπως δοκιμάσωσιν αὐτούς, ὅπως τονώσουν ψυχικῶς καὶ ἠθικῶς, ἵνα διὰ τοῦ πρὸ τῶν ὀφαλμῶν των παρουσιαζομένου καὶ ζωηρῶς ἀπεικονιζομένου δράματος τῆς μυστικῆς ἱστορίας τῆς ψυχῆς, καταστῶσιν ἱκανοί, δι' ὅσους ἦτο δυνατόν, νὰ φωτισθοῦν ὡς πρὸς τὴν ἀληθῆ ἀντίληψιν τῆς φύσεως τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἀθανασίας ταύτης καὶ νὰ δυνηθοῦν νὰ ἀντιμετωπίσουν ἤρεμα τὰς διαφόρους δοκιμασίας καὶ ἀγῶνας τῆς ψυχῆς, διὰ μέσου τῶν διαφόρων αὐτῆς διαβιώσεων ἐν τῷ φυσικῷ κόσμῳ, μέχρι τῆς τελικῆς αὐτῆς ἀπολυτρώσεως. Ἦσαν δηλαδὴ αἱ παραστάσεις αὗται μία δοκιμαστικὴ προάσκησις καὶ προπαιδεία διὰ τοὺς μόχθους καὶ τὴν ὀδύνην τῆς ζωῆς. Ἦσαν κατὰ τὴν γνώμην τοῦ διασήμου Γερμανοῦ καθηγητοῦ Καρόλου δὲ Πρὲλ μία πειραματικὴ ἀπόδειξις τῆς Ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Κατὰ δὲ τὸν Leadbeater αἱ τελεταὶ τῶν μυστηρίων σκοπὸν εἶχον νὰ ἀπεικονίσουν τὴν ἀνωτέραν ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἐπιστροφήν του εἰς τὴν θείαν πηγήν, ἐξ ἧς προῆλθε, διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνωτέρου μέρους τῆς φύσεώς του.

Αἱ γνῶμαι τῶν ἀρχαίων συγγραφέων συνηγοροῦσι ἐπαρκῶς πρὸς τὴν ἐκτεθεῖσαν ὑφ' ἡμῶν ἀντίληψιν περὶ τῶν μυστηρίων καὶ θεωροῦνται ὡς ἐπαρκεῖς ἐνδείξεις, ὅτι περὶ οὐδενὸς ἄλλου ἐπρόκειτο ἐν τοῖς μυστηρίοι παρὰ περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Ὁ Ἰσοκράτης τελευτῶν ἐν τῷ γνωστῷ ἐδαφίῳ τοῦ Πανηγυρικοῦ διὰ τῶν λέξεων, «ὅτι τὰ μυστήρια ἀπέφερον τὰς ἡδίστας ἐλπί-

δας περί τε τῆς τοῦ βίου τελευτῆς καὶ τοῦ σύμπαντος αἰῶνος», τὶ ἄλλο θέλει νὰ δηλώσῃ, ἢ ὅτι ἐπρόκειτο περὶ σπουδαίάς τινὸς διδασκαλίας ἀφορώσης τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου ; Ὁ Πλάτων λέγων ἐν τῷ Φαίδωνι διὰ τοῦ στόματος τοῦ Σωκράτους τὰ ἑξῆς : «φαντάζομαι ὅτι οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐθέσπισαν τὰ μυστήρια δὲν ἦσαν ἄμοιροι πνευματικοῦ φωτός, ἀλλά πράγματι ἐξέφραζον μίαν μυστικὴν ἀλήθειαν» παραδέχεται ὅτι περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἐπρόκειτο, διότι τί ἄλλο μυστηριωδέστερον τοῦ προβλήματος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου ; Ὁ Πρόκλος ἐκφράζων τὴν ἰδέαν ὅτι «Τὰ ἱερώτατα μυστήρια τῆς Ἐλευσῖνος ἐξασφαλίζουν εἰς τοὺς μύστας τὰς καλὰς ὑπηρεσίας τῆς Κόρης, ὅταν θέλουν λυτρωθῆ ἀπὸ τὰ σώματά των» σαφῶς δηλώνει ὅτι πρόκειται περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Ἡ μαρτυρία ἐπίσης τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ἐπικούρου, Ἐπικτήτου, τοῦ Ἀριστοτέλους ἄλλων, καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοφάνους, οἱ ὁποῖοι ὁμολογοῦσιν, ὅτι σημαντικὴ ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ τῶν Πυθαγορείων εἰς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια, ἤτοι τῶν ἰδεῶν των, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν πίστιν τοῦ ἑνὸς θεοῦ καὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἐκτεθεῖσαν ἄποψίν μας. Ὁ Πλούταρχος ἔλεγε πρὸς τὴν σύζυγον του, ὅτι ἐκ τῶν μυστηρίων, εἰς τὰ ὁποῖα εἶχε μυηθῆ, ἐγίνωσκεν «ὅτι ἡ ψυχὴ μετὰ θάνατον ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ νὰ αἰσθάνεται κλπ.». Ὁ Κικέρων λέγει «ὅτι ἐξ ὅσων ἀγαθῶν ἔργων ἀπετέλεσαν αἱ Ἀθῆναι διὰ τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων, οὐδὲν κάλλιον τῶν Ἐλευσινίων Μυστηρίων». Ὁ Εὐριπίδης λέγει «ὅτι οἱ μύσται περιήρχοντο εἰς ἔκτακτον κατάστασιν εὐδαιμονίας, ἥτις ἦτο ἄγνωστος εἰς τοὺς ἀμυήτους». Ὁ Σοφοκλῆς «πόσον εὐδαίμονες ἀφικνοῦνται εἰς τὸν Ἅδην οἱ μύσται».

Ὁ Πίνδαρος διὰ τοῦ «ὄβλιος ὅστις ἰδὼν κεῖν, εἶσ' ἐπὶ χθόν' οἶδε μὲν βίου τελευτάν, οἶδεν δὲ διόσδοτον ἀρχὴν» πιθανὸν νὰ θέλῃ νὰ δηλώσῃ ὅτι ἐν τοῖς μυστηρίοις ἐπρόκειτο περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς καὶ μετενσαρκώσεως αὐτῆς. Ἐσχάτως δὲ ἀνακαλυφθεῖσα ἐπιγραφὴ ἐν Ἐλευσῖνι

λέγει «ἦ καλὸν ἐκ μακάρων μυστήριον, οὐ μόνον εἶναι τὸν θάνατον θνητοῖς οὐ καλόν ἀλλ' ἀγαθόν» ἥτις βεβαίως εἶναι λίαν ἐνδεικτικὴ τῶν τελουμένων ἐκεῖ. Ὁ Διώδορος ὁ Σικελιώτης λέγει «γίγνεσθαι δέφασι καὶ εὐσεβεστέρους καὶ δικαιοτέρους καὶ κατὰ πᾶν βελτίονας ἑαυτῶν τοὺς τῶν μυστηρίων κοινωνήσαντας»· καὶ ὁ Λουκρήτιος παρὰ τὰς αὐστηράς του ἰδέας ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν διὰ τοῦ «Primae dederunt solacia dulcia vitae» μαρτυρεῖ τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τῶν μυστηρίων ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος, διότι βεβαίως ἐπέτυχεν κάποιο φῶς εἰς τὸ ἀπασχολοῦν αὐτὴν μυστηριῶδες πρόβλημα. Ὁ Ἀριστείδης ὁ ῥήτωρ ἐξ Ἀδριανῶν τῆς Μυσίας τῆς β' ἑκατ. μ.χ. ὁ διακρινόμενος διὰ τὴν ἐμβρίθειαν καὶ τὸ βάθος τῶν ἰδεῶν του ἔλεγεν «ἐνόμιζον ὅτι ἀληθῶς ἡπτόμην τοῦ θεοῦ καὶ ὅτι αὐτὸς ἦτο παρ'ἐμοί· εὑρισκόμην μεταξὺ ἐγρηγόρσεως καὶ ὕπνου» κλπ. ἐκφράζει δηλ. ὅτι κάτι τι μυστικὸν ἐκεῖ ἐτελεῖτο σχετιζόμενον πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. Γενικῶς δὲ ἐπειδὴ ὑπῆρχε κοινὴ πεποίθησις, ὅτι τὰ μυστήρια ἀπαλλάσσουσι τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ φόβου τοῦ θανάτου εἶναι ἀρκετὰ δηλωτικὸν περὶ τίνος ἐκεῖ ἐπρόκειτο. Καὶ τὸ ὅτι ἐπίσης ἡ θρησκευτικὴ λατρεία τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων ἔγινεν ἔθος πανελλήνιον, εἶναι μία ἔνδειξις ὅτι ἐκεῖ ἐπρόκειτο περὶ τοῦ ἀπασχολοῦντος πάντοτε τὴν ἀνθρωπότητα ζητήματος.

Εἶναι δυνατὸν νὰ προστεθῇ εἰς τὰ ἀνωτέρω, ὅτι ἡ ἀπαίτησις ὅπως ὁ ἱεροφάντης ἐκτὸς τῆς ἱστορικῆς καταγωγῆς του ἐκ τῆς ἱερᾶς οἰκογενείας τοῦ Εὐμόλπου, ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἀνωτεραν μάθησιν καὶ ἀρτιότητα σωματικὴν καὶ ψυχικὴν καὶ ἰσόβιον σωφροσύνην καὶ ἐγκράτειαν, καὶ ἐπίσης ὁ θεσμὸς τῶν καθαρμῶν, ὅστις δηλοῖ ὅτι ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς καθαριότητος καὶ ψυχικῆς ἁγνότητος ἔπρεπε νὰ προσέλθῃ εἰς τὰ μυστήρια, εἶναι ἐνδείξεις ὅμοιαι.

Διὰ τὰ δεικνύμενα ἔχομεν ὀλιγωτέρας, πληροφορίας καὶ περιοριζόμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ταῦτα ἦσαν ἀντικείμενα ἴσως ἐνδιαφέροντα τὰς θεότητας τῶν μυστηρίων, ἴσως εἴ-

δωλά των καὶ ἄλλα ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα ὁ Ἱεροφάντης ἐδείκνυε μόνον εἰς τοὺς μύστας τοὺς συνηγμένους εἰς τὸ Τελεστήριον, ἀλλ' ὄχι πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν βεβήλων, διότι οὗτοι ἠγνόουν τὴν μυστικὴν ἔννοιαν αὐτῶν.

Ὡς πρὸς τὰ λεγόμενα ἀναφέρομεν τὴν γνώμην τοῦ Foucurt, ὁ ὁποῖοι λέγει ὅτι τὰ λόγια τοῦ ἱεροφάντου εἶχον σχέσεις πρὸς τὰ πορείας τῶν μυστῶν διὰ μέσου τῶν χωρῶν τοῦ Ἄδου καὶ πρὸς τὰς ὁποίας κάνει ὑπαινιγμὸν ὁ Πλούταρχος διὰ τοῦ γνωστοῦ χωρίου, ἐν τοῖς Ἀπ. περὶ ψυχῆς 2,5 ἔνθα ἐν τῷ τέλει αὐτοῦ λέγει «λειμῶνες ἐδέξαντο φωνὰς καὶ χορείας καὶ σεμνότητας ἀκουσμάτων ἱερῶν καὶ φαντασμάτων ἁγίων ἔχοντες».

Ἐκτὸς τῶν γνωμῶν αὐτῶν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων εἰς τὰς ὁποίας εἶναι δυνατὸν καὶ πολλαὶ ἄλλαι νὰ προστεθοῦν, ἐὰν παραθέσωμεν τὸ ἀναφερόμενον ὑπό τινων, ὅτι δηλαδὴ εἰς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια ἐγίνετο χρῆσις καὶ ἄλλων παραστάσεων, ἤτοι τῶν μύθων τῆς ἐξωτερικῆς θρησκείας τῶν Ἑλλήνων, θὰ ἔχωμεν καὶ ἄλλας ἐνδείξεις περὶ τοῦ θέματός μας. Δηλαδὴ ὁ μῦθος τοῦ Ταντάλου, ὅστις οὐδὲν ἄλλο σημαίνει, παρὰ ὅτι ὅστις ἀποθνήσκει πλήρης αἰσθησιακῶν ἐπιθυμιῶν, μετὰ θάνατον εὑρίσκεται πάλιν ὑπὸ τὸ κράτος τῶν αὐτῶν ἐπιθυμιῶν, ὁ μῦθος τοῦ Σισύφου, ὅστις σημαίνει τὴν μετὰ θάνατον κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ πλήρους προσωπικῶν φιλοδοξιῶν ὅστις ὅλην τὴν ζωήν του κατηνάλωσε πρὸς ἰδιοτελεῖς σκοπούς, καὶ ὁ μῦθος τοῦ Τιτυοῦ ὅστις οὐδὲν ἄλλο ἐσυμβόλιζεν, ἢ τὴν ἀκόρεστον ἐπιθυμίαν, ἡ ὁποία κατατρώγει τὸν ἄνθρωπον, μέχρις ὅτου ἀποκαύσῃ ταύτην ἡ ὀδύνη, φαίνεται ὅτι ταῦτα οὐδὲν ἄλλο μαρτυροῦσι παρὰ ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς ἀθανασίας.

Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς θείας χάριτος, τὴν ὁποίαν ὡς ἐνόμιζον ἐλάμβανον οἱ μυούμενοι μόνον εἰς τὰ μυστήρια πρὸς ἀπόκτησιν καλυτέρου βίου μετὰ θάνατον, ἀποκλειομένων τῶν μὴ μετεχόντων εἰς αὐτά, θεωροῦμεν ταύτην δοξασίαν ὄχι σοβαρὰν καὶ ἀναξίαν προσοχῆς.

Ὅλαι λοιπὸν αἱ ἐνδείξεις, τὰς ὁποίας ἀναφέρομεν εἶναι δυνατόν, κατὰ τὴν γνώμην μας, νὰ χρησιμεύσουν πρὸς ἔρευναν τοῦ σπουδαίου καὶ δυσκόλου αὐτοῦ ζητήματος τῶν μυστηρίων. Καὶ πράγματι εἶναι δύσκολον καί δυσεπίλυτον τὸ ζήτημα τῶν μυστηρίων. Καὶ ὡς αἰτίαν τούτου διαβλέπομεν, ὄχι τὰς ἀνεπαρκεῖς καὶ ἐνίοτε ἀντιφατικὰς μαρτυρίας τῶν διαφόρων συγγραφέων οὔτε τὴν ἐπὶ ποινῇ ἐπιβαλλομένην σιωπήν, ὡς πρὸς τὴν ἀνακοίνωσιν τῶν τελουμένων ἐν τοῖς μυστηρίοις, ἀλλὰ μόνον κυρίως τὴν δυσπιστίαν τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν ὕπαρξιν ψυχῆς ἐκτὸς τοῦ σώματος τοῦ φυσικοῦ. Διατί ὅμως δεχόμεθα πάσας σχεδὸν τὰς γνώμας περὶ τῶν ὑψίστων ζητημάτων, αἵτινες ἐλέχθησαν καὶ διετυπώθησαν ὑπὸ τῶν μεγάλων τῆς ἀνθρωπότητος πνευμάτων καὶ δὲν δεχόμεθα καὶ τὴν ἰδέαν τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, ἥτις ἐπίσης ἐξεφράσθη ὑπ' αὐτῶν; Πιστεύομεν οἱ πλεῖστοι εἰς τὴν ἰδέαν ὑπάρξεως ψυχῆς, ἐπειδὴ ὅλαι αἱ θρησκεῖαι καὶ οἱ ἱδρυταὶ αὐτῶν, καὶ τὰ μεγάλα πνεύματα δέχονται αὐτήν, ἀλλ' ἡ πίστις μας εἶναι μετέωρος καὶ ἀσαφής, καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶναι εὔκολον νὰ συλλάβωμεν, καὶ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τῶν μυστηρίων. Ἀπὸ τὰ μυστήρια δὲν πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ ἡ ἰδέα τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, ἤτοι ἡ ἐσωτερικὴ ἔννοια αὐτῶν, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ὁ Σωκράτης ἔλεγε πρὸ τῶν δικαστῶν του «πιστεύω εἰς τὸ οἰκογενειακόν μου πνεῦμα, κατὰ μείζονα λόγον πιστεύω εἰς τοὺς θεούς, οἵτινες εἶναι τὰ μεγάλα πνεύματα τοῦ σύμπαντος, ἤτοι δὲν ἀπέκλειε τὴν ἐσωτερικὴν ἔννοιαν τῆς δοξασίας τῶν ἀρχαίων περὶ τῶν θεῶν.

Αἱ θεωρίαι λοιπὸν τοῦ ἀποκρυφισμοῦ, αἵτινες εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιχύσουν φῶς εἰς τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῶν μυστηρίων, ἂν καὶ δὲν εἶναι κατ' οὐσίαν νέαι, ὡς τοιαῦται θεωρούμεναι ὑπὸ τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, φαίνονται ὅτι ἀντιτίθενται πρὸς τὴν λογικὴν διότι ἀπομακρύνουσιν ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ἐρριζωμένην συνήθειαν τῶν σκέψεών μας. Ἡ θεωρία ἐπίσης τοῦ Mikowski, ὅστις συνέλαβε τὴν ἀντίληψιν τῆς γεωμετρίας τῶν τεσσάρων διαστάσεων,

ἡ θεωρία τοῦ περιφήμου φυσικοῦ Crookes ὅστις ἀνεκάλυψε διὰ τῶν σπουδαίων πειραμάτων του τὸ σπινθηροσκόπιον καὶ δι' αὐτοῦ ἔγραψε τὴν σπινθηροβόλον ὕλην, ἐξ ἧς ἤχθη διὰ τῶν ἄλλων πειραμάτων τῆς ψυχοφυσικῆς εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς τετάρτης διαστάσεως τῆς ὕλης, ὡς καὶ ἡ θεωρία τοῦ Uspenki διὰ τοῦ ἔργου του «Tertium organum» παραδεχθέντος ἐπίσης τὴν τετάρτην διάστασιν τῆς ὕλης, ἣν μόνον ἡ καθολικὴ συνείδησις τοῦ ἀνθρώπου δύναται νὰ συλλάβῃ ἡ εἰσέτι μὴ ἀναπτυχθεῖσα ὡς π. χ. δὲν δύναται ἡ συνείδησις ἡμῶν νὰ συλλάβῃ συγχρόνως τὰς τρεῖς γνωστὰς διαστάσεις ἑνὸς κύβου ἐξωτερικῶς καὶ ἐσωτερικῶς τὴν μορφὴν αὐτοῦ, καὶ ἡ ὑπέροχος θεωρία τοῦ Einstein περὶ σχετικότητος, ἥτις εἶναι ἡ παράστασις τοῦ φυσικοῦ κόσμου ἀκριβεστέρα τῆς διδομένης ὑπὸ τῆς κλασικῆς μηχανικῆς, δεχθέντος καὶ αὐτοῦ τὴν τετάρτην διάστασιν τῆς ὕλης, γνωστοῦ ὄντος ὅτι κατὰ τὴν Θεοσοφικήν, ἡ ἀποκρυφιστικὴν ἀντίληψιν ὑπάρχουσιν ἑπτὰ τῆς ὕλης διαστάσεις, ἐτάραξαν βεβαίως τὴν συνήθη ἀντίληψιν τῆς διανοίας. Αἱ θεωρίαι αὗται σήμερον κινοῦσι τὴν προσοχὴν τῆς ἀνθρωπότητος, ὅπως καὶ αἱ θεωρίαι τοῦ ἀποκρυφισμοῦ αἵτινες δὲν θὰ βραδύνουν νὰ καταλάβωσιν ἐπίσημον θέσιν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, μετὰ τὰς γενομένας ἤδη προόδους τῆς ψυχοφυσιολογίας καὶ θὰ κινήσουν καὶ αὐταὶ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προσοχὴν ἡμῶν, ἀφοῦ προσείλκυσαν τὰς μεγάλας διανοίας, Σπινόζα, Γκαῖτε, Νεύτωνα, Αὔγουστον, Κάντ καὶ ἄλλους εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς των. Ὅταν λοιπὸν αἱ παλαιαὶ πράγματι θεωρίαι τῆς ἀποκρύφου ἐπιστήμης αἱ παρουσιαζόμεναι τώρα ὡς νέαι καταλάβωσι τὴν ἐμπρέπουσαν θέσιν ἐν τῇ σημερινῇ διανοήσει, ἀσφαλῶς θὰ λύσωσι καὶ τὸ δύσλυτον ζήτημα τῶν Ἐλευσινίων Μυστηρίων.

Πάντως ὅμως πρέπει πᾶς νὰ ἔχῃ κατὰ νοῦν, ὅτι τὰ ἐλευσίνια μυστήρια ὑπῆρξαν τὸ κέντρον τῆς σοφίας καὶ τοῦ πνευματικοῦ φωτός, ὅπερ ἐλάμπρυνεν τὸν ἀρχαῖον κόσμον, μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν τὸ ψήφισμα τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου, διὰ τοῦ κακῶς ἐννοουμένου πνεύματος

τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἔκλεισε τὸ ἔνδοξον ἐν Ἐλευσῖνι τελεστήριον, ἐπὶ ἀνυπολογίστῳ ζημίᾳ τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπότητος.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Προσεπαθήσαμεν, ἐφ' ὅσον ἦτο δυνατὸν, νὰ ἐκθέσωμεν τὰς ἀπόψεις ὑπὸ τὰς ὁποίας κατὰ τὸν μᾶλλον ἐνδεχόμενον τρόπον θὰ ἐπεχύνετο κάποιο φῶς διὰ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων. Δὲν νομίζομεν ὅτι προσεθέσαμεν τι νεώτερον, ἐξ ὅσων πολλοὶ σοφοὶ περὶ αὐτῶν ἐπραγματεύθησαν. Ἁπλῶς μόνον διὰ τῆς παρούσης πραγματείας ἠθέλαμεν νὰ ἐκφράσωμεν διὰ τῶν ἀπόψεων ἡμῶν τὸν πόθον μας, ὅπως αἱ ἔρευναι τῶν ἀσχολουμένων σήμερον εἰς ταῦτα διαφωτίσωσι περισσότερον τὸ ζήτημα τῶν μυστηρίων. Ἐλπίζομεν ὅτι δὲν θὰ βραδύνῃ ἐπὶ πολὺ τοῦτο νὰ πραγματοποιηθῇ. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ ἀνθρωπότης σήμερον διέρχεται κρίσιμον σημεῖον ἐξελίξεως, καὶ παρατηρεῖται μία δυσαρμονία μεταξὺ τῆς νοητικῆς καὶ ἠθικῆς ἐξελίξεως αὐτῆς. Καὶ τοῦτο, διότι πράγματι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου παρουσιάζει ποικίλην καὶ περίεργον ἐξέλιξιν. Δυνατὸν νὰ ἔχῃ τις περισσότερον ἀνεπτυγμένας, τὰς νοηνικὰς ἱκανότητας, καὶ ἄλλοι τὰς αἰσθητικὰς καὶ ἠθικάς. Εἶναι καί τοῦτο ζήτημα ὅπερ δὲν λύεται εὐκόλως διὰ τῆς συνήθους σκέψεως τῆς λογικῆς. Ἀλλὰ αἱ σημεριναὶ προσπάθειαι τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς φιλοσοφίας, ὁ κόρος ἤδη καὶ ὁ πόνος ἐκ τῆς προσηλώσεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰ ὑλικά, θὰ ἀφυπνίσουν αὐτὸν τέλος, ὅπως ὑψηλότερον ἐξαρθῇ πρὸς ἔρευναν καὶ ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς, καὶ τοῦ πραγματικοῦ προορισμοῦ αὐτῆς, ὁπότε αἰρομένης τῆς δυσαρμονίας, τῆς ὑφισταμένης ἤδη μεταξὺ νοητικοῦ καὶ ἠθικοῦ πρὸς ζημίαν τῆς ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς προόδου, θά ἀναπτύξῃ ὁ ἄνθρωπος πάσας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἁρμονικῶς καὶ θὰ κατορθώσῃ νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν ἀλήθειαν μὲ ὅλας τὰς ἀπαιτουμένας ἱκανότητας τῆς ὑποστάσεώς του, τοῦ νοῦ, τῶν αἰσθημάτων καὶ τῆς διαισθήσεως. Ὑψουμένη ἡ ἀνθρωπότης καὶ ὁδηγουμένη διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν ὑψηλῶν συλλήψεων τοῦ κόσμου θὰ ἀντλήσῃ τὴν παραμυθίαν ἐκ τῶν θλίψεων τοῦ βίου, καὶ τὸ θάρρος τῆς ζωῆς, καὶ θὰ ἀναζωογονηθῇ ὑπὸ τοῦ αἰωνίου πνευματικοῦ φωτός, ὅπως βαδίσῃ σταθερῶς εἰς τὸν ἀληθῆ αὐτῆς προορισμόν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 6 Ἰανουαρίου 1936